

Vols tenir una llengua? Doncs fes-te un estat

«Quina és la nostra oferta, la dels contraris a l'estandardisme estatista? La meva idea és que la diversitat és inclusiva per naturalesa; la uniformitat és excloent per naturalesa»

Segurament la ideologia lingüística hegemònica arreu del món és la que podríem anomenar estandardisme estatista i que té per eslògan principal 'una llengua, un estat'. Un gran nombre d'estats del món inverteixen uns recursos i unes energies molt considerables en l'objectiu d'imposar aquesta ideologia a tota la seva població. En certs casos aquesta inversió ha de ser molt gran perquè l'objectiu és molt lluny d'assolir-se. Per exemple, la Xina o Rússia, amb una enorme diversitat lingüística que s'ha d'anar anihilant ('anéantir', en deia l'abat Grégoire a l'època de la Revolució Francesa). Altres ja tenen molta feina feta, com el Brasil o Austràlia, territoris on cinc-cents anys enrere s'hi podia trobar una gran diversitat lingüística, que avui s'ha reduït dràsticament.

L'abat Grégoire, que sol passar pel primer gran impulsor d'aquesta ideologia en la seva versió moderna, no sembla pas que fos mala persona. Va ser un gran defensor de la igualtat entre 'races' i un fervent militant de l'abolició de l'esclavatge. Va demostrar un coratge i una coherència extraordinaris: durant l'anomenat 'terror', quan Robespierre va impulsar una espècie de religió de la raó i va intentar disminuir la influència de l'església, Grégoire es va negar a renunciar al càrrec de bisbe i es passejava amb el vestit pontifici, quan s'havia prohibit als clergues de dur els hàbits fora de les funcions religioses. Més endavant també es va enfrontar a Napoleó. I encara, un cop havia caigut, va ser enemic de la restauració monàrquica. Tot un personatge. Segons la Viquipèdia, justament aquest coratge que el portava a defensar obertament, de manera desafiadora, idees per les quals hi havia gent que acabava a la guillotina, és el que li va salvar la vida: una persona així inspira el respecte fins i tot dels enemics.

I tanmateix, també és l'autor del famós *Rapport sur la Nécessité et les Moyens d'anéantir les Patois et d'universaliser l'Usage de la Langue française*, en què advoca per eliminar tota manifestació lingüística de la república que no fos el 'francès'. La llista de patuesos que vol fer desaparèixer és llarga: 'Le bas-breton, le normand, le picard, le rouchi ou wallon, le flamand, le champenois, le messin, le lorrain, le franc-comtois, le bourguignon, le bressan, le lyonnais, le dauphinois, l'auvergnat, le poitevin, le limousin, le picard, le provençal, le languedocien, le velayen, le catalan, le béarnois, le basque, le rouergat & le gascon'. La llista inclou el lorenès, una variant d'oïl que devia ser la seva llengua inicial, tenint en compte que va néixer i créixer a la Lorena.

Grégoire és un exemple perfecte de la ideologia de l'estandardisme estatista. D'entrada, considera que la diversitat lingüística va en contra de la cohesió nacional, és a dir, vincula indiscutiblement unitat nacional (és a dir, estatal) i uniformització lingüística. A més, considera la República Francesa una entitat indivisible, una mena de subjecte etern. I encara, creu que

el francès no és una llengua més, sinó 'la' llengua de la llibertat, mentre que la resta són simples patuesos. Tot això ho resumeix prou bé una frase del *Rapport*: '...podem uniformar la llengua d'una gran nació, de manera que tots els ciutadans que la componen puguin sense obstacles comunicar-se els pensaments. Aquesta empresa, que no ha estat plenament executada a cap poble, és digna del poble francès, que centralitza totes les branques de l'organització social i que ha de tenir el zel de consagrar, al més aviat possible, en una República una i indivisible, l'ús únic i invariable de la llengua de la llibertat' (tot [el document original és disponible a la Biblioteca Digital de França](#)).

Com és que un liberal il·lustrat que creu en la igualtat humana (si més no, la dels homes; no sé si es va pronunciar sobre les dones) no tingui cap escrúpol a proposar l'homogeneïtzació lingüística a tot preu? Doncs perquè sosté un dels principals dogmes de l'estandardisme estatista en versió liberal-racionalista: la llengua és un simple instrument de comunicació i, per tant, en nom de l'eficiència comunicativa, és lògic que tots fem servir la mateixa. Quin mal hi ha a unificar el sistema mètric, la mida dels fulls de paper o el cantó pel qual hem de conduir? Qui gosaria considerar-ho una imposició, un atemptat contra la llibertat? Només una ment irracional, supersticiosa, obscurantista. Doncs igual. La llàstima (per la solidesa de l'argument) és que aquesta idea entra en contradicció directa amb un altre dels dogmes d'aquesta ideologia, que és, com dèiem, la identificació entre llengua i nació: no ens semblaria poc pràctic i injustificat, mantenir un sistema mètric nacional? Doncs igual que amb les mesures, una sola llengua mundial seria molt millor. Per què no renunciar al francès a favor del xinès, doncs?

L'estandardisme estatista supera aquesta contradicció recurrent al supremacisme lingüístic: la meua llengua nacional no és una llengua entre altres, sinó la llengua millor de totes, la llengua de la llibertat. Seria com dir: la mida de foli que jo proposo no és una convenció per facilitar-ne l'emmagatzematge i l'intercanvi, sinó la millor mida. De fet, les altres mides no són ni mides, són esguerros ('patuesos' en versió lingüística). Per això és just i convenient imposar-la a tota la nació, però també, si pot ser, a més nacions, perquè és pel seu bé.

Aquí la contradicció és de nou ben clara: ves que això mateix no ho pensin més pobles, també. Com ho farem per saber quina és de debò la millor llengua, la més eficient, la que permet més bé de comunicar els pensaments? Quin dret tenim de creure que casualment la millor és la nostra? Resulta que l'abat Grégoire creia sincerament que les idees revolucionàries, vehiculades pel francès, milloraven objectivament la humanitat. Grégoire tenia coratge, però no li sobrava ni la humilitat ni la capacitat de dubtar de les pròpies conviccions.

Grégoire també estava convençut d'una altra característica de l'estandardisme estatista: hi ha un model de llengua depurat, sofisticat, elegant, correcte, que només és a l'abast de les persones instruïdes (i encara), i la majoria de la gent fa servir versions degenerades, incorrectes i grolleres d'aquest model, que és el de referència, la 'llengua de debò'. Grégoire ho expressa clarament quan diu que 'entre els patuesos hi hem de posar també l'italià de Còrcega i dels Alps marítims, i l'alemany de l'Alt i el Baix Rin, perquè aquests dos idiomes hi són molt degenerats'. És a dir, existeix una llengua italiana i una llengua alemanya, però en aquests llocs de França se'n parlen versions corruptes (l'italià i l'alemany com cal devien ser el de Dante i de Luter; vaja, els dels llibres). El que la gent fa servir de veritat és un derivat

defectuós de la llengua. Vet aquí una inversió radical dels fets: el producte derivat és la llengua estàndard, conscientment planificat i convertit en prescriptiu per alguna mena d'autoritat.

Però tornem al dogma estatista. La llengua de l'estat, doncs, té una doble cara. D'una banda, és un instrument de comunicació, d'eficiència. Per tant, s'ha d'imposar. Com? Amb l'obligació de dur a terme determinades funcions exclusivament en aquesta llengua. De manera que per tenir una socialització plena calgui aprendre-la i usar-la: educació, dret, administració pública, atenció mèdica... Un cop establerta aquesta condició, i encara que els parlants nadius de la llengua continuïn sent una minoria, la llengua ja no és una imposició. S'ha transformat en un dret! Com que en la mentalitat de l'estandardisme estatista, les llengües, com la ciutadania, són excloents, si vols que la teva comunitat mantingui l'altra, l'anterior a l'arribada de l'estat, margines les persones, els barres l'accés a tota aquesta sèrie de drets. Ah! I quan ja siguin majoria, aleshores intentar preservar les altres llengües, les 'minoritàries', sí que serà una imposició: 'lo que no parece razonable es promover la adquisición de una lengua minoritaria a costa de los hablantes de una lengua mayoritaria sin el consentimiento de los mismos', diu Julio Puente.

L'altra cara és més fosca: la llengua és el símbol de la nació, és a dir, de l'estat. Per tant, qui vulgui continuar fent servir una altra llengua treballa per disgregar la nació. És un traïdor. Un enemic. La nació no és contingent, no és fruit d'una barreja d'atzar històric i dinàmiques socials constructores de discurs: és un fet immutable, i la prova és que compta amb un estat (prova de doble sentit: si no compta amb un estat és que no hi ha nació, '¿qué pone en tu DNI?'). La conclusió lingüística és de sentit comú: si som a tal estat, fem servir tal llengua. Una altra cosa és escandalosa, inconcebible. Per això una ciutadana noruega mare de tres fills nascuts al País Valencià, repetint un eco que s'ha sentit milions de vegades, afirmava, segons el digital *El Español*: 'Nunca me imaginaba que me iba a encontrar con esto. Estamos en España, lo más lógico es que cada comunidad tenga una oferta para que se pueda estudiar en español'. Per això Putin diu, sense tornar-se vermell, que és escandalós que un nen hagi d'estudiar en una llengua que no és la seva materna: això només val per les llengües de debò, les llengües consagrades per l'estandardisme estatista. El rus, però no pas el txetxè, el tàtar o el baixkir. Aquestes llengües, com el català, el cors o el vènet, són de fet, en el millor dels casos patuesos que fan nosa, i en el pitjor, serioses amenaces. Per això Félix de Azúa diu que 'Ya lo dijo el poeta: desdichado el país en el que haya que defender lo obvio'. Allò obvi és el castellà.

Aquesta versió de la ideologia és un pèl brusca, és clar. Per això n'hi ha versions una mica més refinades, més modernes, en la línia liberal-racionalista, però amb les mateixes premisses. Per exemple, pretendre donar suport a una llengua no estatal és fomentar el tancament mental, afavorir l'aïllament intel·lectual, mentre que imposar una llengua estatal és cosmopolita, és obrir-se al món. El cosmopolitisme, en aquest cas, vol dir que els altres facin com jo. Recordo un professor peruà que exaltava la gran sensació de, viatjant per tants països, sentir-se sempre com a casa gràcies al castellà. I jo que em pensava que el cosmopolitisme tenia per essència justament no esperar que vagis on vagis et serveixin l'hamburguesa exactament com te la fan a la cantonada.

Una altra línia argumental: les llengües no tenen drets, en tenen les persones. Una idea certament interessant, però tan coixa com la de la llengua materna de Putin, quan els drets de les persones, drets individuals, s'han de fer valer a Vilafranca però no pas a Lavapiés, i valen per a un castellanoparlant però no pas per a un amazigoparlant. I encara una altra: la uniformització lingüística fa possible la igualtat, mentre que l'especificitat hi va en contra. Amb aquesta idea Cristian Campos escriu a *El Español*: 'Sin el catalán, la fantasía de la particularidad catalana se derrumbaría como el castillo de naipes que es, dejando al desnudo la realidad de una comunidad española sin mayor (ni menor) historia, mérito ni merecimiento que las dieciséis restantes. Una comunidad de iguales en un país de iguales. Es decir una democracia'. Parles en castellà? Doncs ja has assolit la igualtat (potser se t'ha acabat l'atur o cobres una pensió de sis-cents euros, però ets igual que Florentino Pérez).

Quina és la nostra oferta, la dels contraris a l'estandardisme estatista? La meva idea és que la diversitat és inclusiva per naturalesa; la uniformitat és excloent per naturalesa. Si la norma per entrar a la discoteca és portar corbata, hi haurà gent que no hi podrà entrar. Si és anar vestit com vulguis, hi entrarà tothom. És important distingir en qualsevol àmbit la igualtat de la uniformitat. La uniformitat genera desigualtat, perquè estableix un patró de referència. Si la norma és la corbata, hi ha encorbatats i no encorbatats, és a dir, desigualtat. Si la norma és vesteix com vulguis, llavors sí que tothom és igual. Aplicat a les llengües, ets acceptat si parles d'una determinada manera, i ho ets menys a mesura que t'allunyes d'aquest model. I això val tant per la imposició d'una llengua com per la ridiculització o la condemna de la variació posem per cas dialectal. La igualtat, en canvi, diu: parles diferent, i això és important de preservar, perquè continuï essent possible parlar diferent i que això no et faci desigual.

De Grégoire a Fernando Savater, de Rivarol a Mario Vargas Llosa, en nom de la igualtat ens han volgut imposar la uniformització que ens divideix en 'normals' i 'nacionalistes', en 'cosmopolites' i 'tractoresos', en 'parlants' i 'xampurrejadors', en 'ciutadans' i 'nazis' ('el catalán es ya poco más que una herramienta de odio en manos de aquellos que la han utilizado para proyectar con ella su racismo', diu Cristian Campos), és a dir, en gent com cal i gent que necessita ser reeducada. Tant de bo no els copiem la idea.

Pere Comellas és membre del Grup d'Estudi de Llengües Amenaçades (GELA)